

забезпечити модернізацію промисловості, розвиток нових технологій та підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку.

Для сталого соціально-економічного розвитку Кіровоградської області необхідно розвивати ключові галузі економіки, такі як ІТ, енергетику та АПК, а також сприяти дослідженням у сферах екології та енергоефективності. Важливо створювати умови для підготовки кваліфікованих фахівців і залучення українців, які повертаються з-за кордону, для зменшення залежності від імпорту технологій та кадрів. Вкрай необхідна активна політика зайнятості в період війни та повоєнного відновлення, спрямована на створення сприятливих умов для підвищення рівня зайнятості осіб молодіжних вікових категорій і збереження та розвиток талантів на рівні регіону (освіта та перепідготовка, інклюзія та підтримка влади).

Література:

1. Політична мапа Кіровоградської області: ключові аспекти двох років війни. <https://www.oporaua.org/viyna/politichna-mapa-kirovograds-koyi-oblasti-klyuchovi-aspekti-dvoh-rokiv-viyni-25323> (Дата звернення 27.10.2024)
2. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viynu-rehionalni> (Дата звернення 27.10.2024)
3. Робота в Кіровоградській області. <https://www.work.ua/jobs-kr/> (Дата звернення 27.10.2024)
4. Трендотчінг ситуації на ринку праці. https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/845/Мапа_Profesiiv.pdf (Дата звернення 27.10.2024)
5. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2023 році. <http://surl.li/ypenvo>

Коваленко А. О.

доктор економічних наук, старший науковий співробітник
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України
м. Київ, Україна

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРСАЙТ-ПРОЄКТУВАННЯ ТА МАЙСТЕР-ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ

Реалізація принципів сталого просторового розвитку потребує задіяння інструментів довгострокового передбачення і стратегічного планування. У європейській практиці управління просторовим розвитком широко використовується такий інноваційний інструмент стратегічного планування, як **форсайт**, котрий можна стисло визначити як набір інтерактивних процедур довгострокового передбачення та підготовки експертних рекомендацій щодо здійснення перетворень у політичній, економічній, соціальній, науково-технічній і екологічній сферах, який включає постійний багатосторонній діалог громадськості, експертів, бізнесу тощо [1, с. 38].

На сьогодні стратегічний форсайт відіграє ключову роль у сприянні виробленню такої майбутньої політики Європейського Союзу, в якій короткострокові ініціативи ґрунтувалися б на довгостроковій перспективі, що відображено у Звіті зі стратегічного форсайту «Стратегічний форсайт – проектування курсу на більш стійку Європу» [2]. Окремими вітчизняними дослідниками запропоновано методологію передбачення (форсайт) розвитку економіки України на середньострокову і довгострокову (2020–2030 роки) перспективу [3].

Одночасно в зарубіжній практиці управління просторовим розвитком все частіше застосовується такий інноваційний інструмент, як **майстер-план**, котрий можна визначити концептуальним документом, у якому на основі стратегічного передбачення (форсайту) викладено цілісне планувальне і соціально-економічне бачення перспектив просторового розвитку населеного пункту чи агломерації на основі його історичного минулого, майбутньої

візії й узагальненого портрета мешканців з урахуванням інтересів і точки зору зацікавлених сторін – стейкхолдерів. Завданням майстер-плану є загальний опис різнорівневих рішень з прив'язкою до простору.

Рамковим підґрунтям для застосування майстер-планування є комплексне бачення перспектив соціально-економічного розвитку України та відповідна державна політика, яка має здійснюватися на конституційних основах рівності усіх суб'єктів власності перед законом, справедливого розподілу ресурсів, що належать усім громадянам, та соціальної орієнтованості економіки, яка є базовою ціллю Європейського Союзу [4].

Відповідні процедури експертної оцінки, передбачення та репрезентації стратегічних напрямів розвитку з використанням форсайтів і майстер-планів можна визначити як форсайт-проектування та майстер-планування. Їх відмінністю є те, що вони найбільш суттєво можуть проявити себе саме на рівні територіальних утворень в умовах загострення регіональних економічних, демографічних і екологічних диспропорцій й викликів воєнного часу та повоєнного відновлення України, стати гнучкими управлінськими інструментами, орієнтованими на використання в рамках публічно-приватного партнерства.

Європейський досвід проведення територіального форсайт-проектування та майстер-планування свідчить: ці процедури сприяють залученню громадян спільноти до участі у створенні майбутнього в якості його активних творців, а також зміцненню та поглибленню зв'язків і співробітництва між різними стейкхолдерами регіону, є способом налагодження постійного діалогу між владою і населенням та організації постійно діючого процесу уточнення майбутнього просторового розвитку, формування спільних узгоджених цілей і стратегій, врахування інтересів широкого кола активних суб'єктів різних соціальних верств.

Проведення форсайту дає можливість переорієнтувати регіональний бізнес на перспективніші напрями, адекватніше і конкретніше розробити стратегічні рішення з урахуванням інтересів експертів, підприємців, влади та громадянського суспільства.

Цінність та ефективність процедур форсайт-проектування і майстер-планування полягає у можливостях: визначення зацікавлених суб'єктів і їх груп, ідентифікації та збалансування їхніх інтересів; публічності та узгодження прийняття рішень між численними учасниками процесу; залучення різних суб'єктів (бізнесу, наукової спільноти, органів управління, місцевого самоврядування та громадськості), здійснення комунікацій та взаємодії між ними задля обговорення стратегій розвитку, вироблення спільного бачення майбутнього для місцевої влади та населення.

Важливим результатом проведених форсайтних і майстер-планових процедур є не лише отримання нового знання про напрями просторового розвитку території, перспективних пріоритетів, а й розвиток неформальних зв'язків між учасниками, створення єдиного уявлення про поточну ситуацію та бажане майбутнє. Завдяки спільному напрацюванню портфелю проектів формуються горизонтальні мережі та спеціальні майданчики, у рамках яких науковці та підприємці, викладачі і посадовці, фахівці інших сфер можуть систематично обговорювати місцеві проблеми. При вмілому застосуванні форсайтів і майстер-планів створюється сприятливий клімат для конструктивного діалогу між усіма зацікавленими сторонами за пріоритетними перспективними напрямами розвитку.

Однією з умов ефективного вирішення завдання створення сприятливого середовища для форсайтінгу та майстер-планування є перехід від стилю *правління* (government) до *спонукання* (governance), що активно застосовується на різних інституційних рівнях у європейських країнах. Завдяки такому підходу з використанням нових мережевих інструментів розширюється комунікативний простір соціальної участі, публічної інклюзивності, яка, будучи спільною з органами влади та управління діяльністю громадян щодо формування середовища життєдіяльності, може розглядатися як ключова мета застосування форсайтів і майстер-планів.

На низовому рівні одним з кінцевих результатів використання форсайт-проектування та майстер-планування має бути розроблення стратегії сталого розвитку територіальної громади, яка є документом, що визначає тенденції, основні проблеми, цілі, пріоритети соціально-економічного розвитку громади на відповідний період, основні завдання, етапи та

механізми їх реалізації, систему оцінки результативності. Проект стратегії розробляється з акцентом на потреби воєнного часу, виклики повоєнного відновлення, підвищення якості життя населення та раціональне природокористування.

Для розширення практичного застосування форсайт-проектування та майстер-планування в процесі управління сталим просторовим розвитком в Україні є необхідним:

- уведення понять *форсайт* і *майстер-план* до вітчизняного правового поля разом з унормуванням і поширенням практики проведення відповідних процедур;
- формування широкої експертної мережі форсайт-центрів на базі провідних наукових установ і закладів вищої освіти України;
- створення комунікативних майданчиків і включення вітчизняної форсайтної мережі до аналогічних ланцюжків міжнародної спільноти.

Література:

1. Коваленко А. О. Стратегічне планування сталого розвитку України. Київ : ПрофКнига, 2018. 424 с.
2. 2020 Strategic Foresight Report : Strategic Foresight – Charting the Course Towards a More Resilient Europe. Brussels : European Commission, 2020. 41 p.
3. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. кер. М. З. Згуровський. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 136 с.
4. Свириденко Ю. Майстер-план для економіки України: вісім головних пріоритетів.
URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/ekonomika-ukrajini-sviridenko-nazvala-visim-zadach-ta-plan-na-maybutnye-novini-ukrajini-50358219.html>

Кривецький І. І.

кандидат економічних наук
Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Рекреаційна сфера набуває дедалі більшого соціально-економічного значення в умовах сучасної регіональної економіки, виступаючи важливим чинником розвитку територій та підвищення якості життя населення. Активізація рекреаційної діяльності сприяє зростанню зайнятості, розвитку інфраструктури, а також забезпеченню сталого економічного зростання регіонів за рахунок ефективного використання їх природно-ресурсного потенціалу. Для багатьох регіонів з унікальними природними умовами рекреаційна галузь стає одним із ключових напрямів спеціалізації, який дозволяє ефективно залучати інвестиції, розвивати туризм і створювати умови для міжрегіональної економічної інтеграції.

Соціальне значення рекреаційної сфери полягає в її здатності покращувати фізичний і психологічний стан населення, стимулюючи здоровий спосіб життя та забезпечуючи можливості для активного відпочинку. В умовах зростаючого рівня урбанізації та стресових факторів сучасного життя потреба у відпочинку на природі й оздоровленні стає ще актуальнішою, що підвищує попит на послуги рекреаційної сфери [1].

Загалом, розвиток рекреаційної сфери відіграє важливу роль у регіональній економіці, не лише сприяючи економічному зростанню, але й позитивно впливаючи на добробут населення та якість життя. Вивчення соціально-економічного значення цієї сфери є необхідним для розробки стратегій, що дозволять максимально використовувати її потенціал у системі регіонального розвитку.

Отже, рекреаційна сфера відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку регіонів, сприяючи не лише економічному зростанню, а й покращенню якості життя населення. Завдяки створенню робочих місць, розвитку інфраструктури, залученню